

Kniha představuje husitství jako opravdu dlouhodobý fenomén: Miloslav Polívka svůj v některých detailech problematický výklad v kapitole *Prameny husitství* zahajuje v období vlády posledních Přemyslovců a pokračuje shrnutím hlavních událostí lucemburské epochy v Čechách; v celé studii se ale ztrácejí právě ony prameny husitství. Po tomto úvodu následuje několik studií, jež pojednávají samotné husitské hnutí. Jaroslav Boubín v osvěžujícím biografickém příspěvku přibližuje Jana Husa, Petr Klučina obsáhle pojednává specifika a strategie husitského vojenství, Petr Čornej pak ve dvou tradičně kvalitních příspěvcích jednak představuje osobnost Jana Žižky na pozadí událostí prvních let revoluce, jednak státoprávní přeměnu, k níž došlo během husitství, kdy se panovnická monarchie transformovala ve stavovský stát.

Přehledová studie Martina Grombiříka sleduje období od konce 15. století do bitvy na Bílé hoře a koncentruje se tematicky na problematiku konfesijního vývoje a bojů, jež v této době neoddelitelně provázely politické dějiny, a to v Čechách i v Evropě. Náboženské aspekty a teologie husitství v jeho prvních letech či desetiletích bohužel zůstaly v knize nezpracované. Pozornost byla naopak věnována druhému životu husitství, a to v českém historickém povědomí, kultuře a dějepisectví 19. a 20. století (Jiří Kořalka). Závěrečná studie první části knihy z pera editora knihy Zdeňka Vybírala pojednává o dějinách města Tábora v letech 1420–1620.

Problémy, jaké jsme popsali výše pro textovou část publikace, se odrážejí i v druhé polovině knihy, jež prezentuje soubor vyobrazených artefaktů a obrazů, přičemž opět chybí předem daná a explicitně vyjádřená kritéria výběru. V jedné řadě se tak ocitá vyobrazení svatojiřské legendy z Jindřichova Hradce (první polovina 14. století), k jejímž napojení na husitské události je nutné vzít v potaz opravdu široký kontext soudobých dějin, Majestát Rudolfa II. a soubor jeho mincí, turecký jatagan, portrét generála Mansfelda z Národní galerie, dýmka s Žižkovou hlavou či uniforma československých legionářů. Jak již bylo řečeno, editoři knihy nezmiňují, že se jedná o katalog výstavy. V očích čtenáře, který není vybaven touto informací, spojuje sice většinu zde vyobrazených předmětů větší či menší souvztažnost k husitství a předcházejícím studiím, přesto by však neškodilo výběr alespoň v krátkém textu zdůvodnit, a vyobrazené předměty tak učinit snadněji zařaditelnými a uchopitelnými v rámci pojednávaného tématu.

Publikace *Husité* shrnuje nepochybně mnoho zajímavých informací a přináší poučení

o husitství i do řad laické veřejnosti. Škoda jen, že ji vydavatelé neopatřili náležitým úvodem, který by osvětlil koncepci, kritéria při výběru témat a v neposlední řadě také pozadí vzniku knihy.

PAVLÍNA CERMANOVÁ

Eger 1459. Fürstentreffen zwischen Sachsen, Böhmen und Ihren Nachbarn: Dynastische Politik, fürstliche Repräsentation und kulturelle Verflechtung / Cheb 1459. Setkání panovníků Saska, Čech a jejich sousedů: dynastická politika, panovnická reprezentace a kulturní vazby, hg. André THIEME – Uwe TRESP, Verlag Janos Stekovics, Wettin-Löbejün OT Döbel 2011 (= Saxonica. Schriften des Vereins für sächsische Landesgeschichte 13)

464 s., ISBN 978-3-89923-285-1

U příležitosti 550. výročí uzavření úmluv mezi Jiřím z Poděbrad a Wettiny v Chebu byla v listopadu 2009 uspořádána – opět na pomezí České republiky a Svobodného státu Sasko, na zámku Wessenstein – konference, která připomněla výše zmíněné události a jim předcházející i následující dění. Jednání mezi českým králem a reprezentací z Braniborska, Saska, Falce a Bavorska i následný dynastický sňatek Zdeny z Poděbrad a vévody Viléma nebyly dosavadní německou a českou historiografií dostatečně reflektovány. Zájem historiků se omezoval převážně na problematiku diplomacie a majetkových přesunů mezi Českým královstvím a Saskem. Zasluhou konference i sborníku byl připomenut širší veřejnosti význam chebských jednání z roku 1459 a jejich bezprostřední i dlouhodobý dopad na proměnu příhraničních vztahů mezi Českým královstvím a Saskem.

Již úvodní příspěvek André Thiema předkládá zevrubnou sondu do saské historiografie, zaměřenou na recepci dvou významných událostí česko-saských dějin 15. století: bitvy u Ústí nad Labem roku 1426 a právě chebských událostí roku 1459. Na základě rozboru zpráv kronik a dějepisných děl od 15. století do současnosti předkládá autor povzbudivý závěr o postupném překonání dozvuků válečného

konfliktu v kulturní paměti Saska. Dopad chebského sblížení roku 1459, ve kterém Thieme shledává významné téma pro budování česko-německé vzájemnosti, však v historické tradici zůstal opomíjen.

Kořeny sporů, které eskalovaly ve válce mezi Saskem a Čechami roku 1454, se snaží odhalit Uwe Tresp. Diplomatische setkání zasazuje do kontextu politiky Karla IV. na území Saska, který zde formou budování zahraničních lén Českého království vytvářel mocenskou protíváhu Wettinům, markrabatům braniborským a lantkrabatům míšeňským. Tzv. míšeňsko-české dědičné smlouvy z let 1358 a 1372 přeměnily původní napětí v dědičné spojenectví. Snahy o revizi, ke kterým došlo během husitství, a požadavek české strany k návratu ke stavu z roku 1372 vyústily ve válku roku 1454, jejíž dopady se řešily během jednání v Chebu roku 1459 a byly završeny novou smlouvou a uznáním Jiřího z Poděbrad českým králem ze strany říšských knížat. Autor se dále věnuje analýze jednotlivých setkání vládařů a příslušných ceremonií. Následuje edice pěti dokumentů přibližujících přijetí kurfiřta Fridricha Falckého Jiřího z Poděbrad, jednání mezi Albrechtem Braniborským a českým králem, zprávu vévody Viléma Saského o blížícím se příjezdu do Chebu a následném přijetí českým králem a dědičné ujednání mezi Jiřího z Poděbrad a kurfiřtem Fridrichem II., vévodou Vilémem III., Arnoštem a Albrechtem Saskými z 25. dubna 1459. Tresp sestavil rovněž soupis účastníků a návštěvníků chebského setkání, který čtenář nalezne na konci sborníku (s. 431–433).

Vlastní příspěvky jsou rozčleněny do několika bloků. Oddíl *Politická praxe říšských knížat v pozdním středověku* představuje obecné diplomatické praktiky, které byly i v případě chebských jednání uplatňovány. Erhard Hirsch sleduje na pozadí oslabování centrální moci v pozdním středověku růst významu tzv. dědičných smluv, upravujících otázky dědictví, majetku, zaopatřování, obranu knížectví a vedení sporů. Autor se mj. zabývá závazností takových smluv pro další generace dynastie a jejich případným nedodržením, tedy i jejich reálnou platností.

Téma univerzitně vzdělaných elit, jejichž zastoupení ve službách vládců se od 14. století zvyšuje, pojednává Gabriele Annas. Konstatuje profesionalizaci politické elity se zdůrazněním kvalitativního rozdílu v dovednostech jednotlivých osobností, které na rozdíl od tradičních panovnických radů z řad šlechty a duchovenstva disponovaly vyšší úrovní specifických znalostí (cizí jazyky, orientace v politické situaci, osobní kontakty).

Vlastním jednáním v Chebu je věnován oddíl *Chebské setkání panovníků na jaře 1459 a jeho politické prostředí*. Mario Müller se zabývá zprostředkovatelskou aktivitou braniborského markraběte Albrechta a připojuje edici stěžejních dokumentů souvisejících s jeho rolí (narovnání mezi Jiřím z Poděbrad a vévody Fridrichem II. a Vilémem III., smlouva o sňatku mezi Albrechtem Saským a Zdenou z Poděbrad, příslib věna, slib Albrechta Saského ke sňatku a smlouva o sňatku mezi Hynkem z Poděbrad a Kateřinou Saskou).

Jednání mezi Jiřím z Poděbrad a falckrabím Fridrichem Vítězným z wittelsbašského rodu zpracoval Jörg Schwarz. Po rekapitulaci vývoje česko-bavorských vztahů od začátku čtyřicátých let 15. století se pozornost autora soustředí na jednání, kde byly probírány vzájemné sporné otázky mezi Českým královstvím a Wittelsbachy (územní nároky vůči hornofalckým lénům v držení Ludvíka Bavorsko-landshutského atd.). Přestože spolupráce, navázaná dohodou z 15. dubna 1459, neměla dlouhého trvání a již o deset let později nalézáme Wittelsbachy na straně protipoděbradské, akcentuje Schwarz česko-wittelsbašské úmluvy jako počáteční impuls, který pozitivním způsobem ovlivnil další průběh chebských jednání – tedy i česko-saskou smlouvu.

Ve vztahu k České koruně a jejím zahraničním lénům posuzují chebská jednání a z nich vzešlé úmluvy Lenka Bobková a Jana Hanousková. Prostor je věnován nejenom zhodnocení východisk krále Jiřího v otázce obnovy zahraničních lén, ale i podrobnějšímu historickému rozboru těchto držav, získaných za vlády Přemyslovců a Lucemburků, a jejich rozdělení do základních skupin. Na příkladu reprezentativního soupisu listin korunního archivu od Matouše z Chlumčan z počátku 16. století je poukázáno na skutečnost, že úspěch krále Jiřího v Chebu byl kladně vnímán a doceněn českou stavovskou obcí. Přílohou příspěvku je soupis českých lén, která se nacházela do roku 1459 v držení Albrechta Saského.

Postoj papežské kurie k situaci ve střední Evropě nastínil Peter Wiegand. Přiblížením intervence papežského legáta Johana Lochnera u dvora Fridricha II. Saského v březnu 1459, která přispěla k odstranění posledních zábran chystané dohody, zasazuje jednání Chebu do kontextu politiky Pia II., který podporou mírového procesu v Evropě vytvářel podmínky pro budování stabilní základny v dalším boji s Osmanskou říší.

Tématu vedlejších zemí Koruny se věnuje i Lars-Arne Dannenberg, jenž analyzuje napjatý vztah Horní Lužice k panovníkovi. Po zevrub-

nějším rozboru postojů Lužických se Dannenberg zabývá vztahem mezi králem a hornolužickými stavy, které i přes formální přijetí Jiříka po chebských úmluvách zůstaly problematické až do královny smrti. Samotný vliv chebských úmluv na změnu vztahu k novému panovníkovi však hodnotí autor skepticky. Přezívající latentní konflikt ale výrazně přispěl k vnitřní konsolidaci Horní Lužice v čele s hornolužickým Šestiměstím.

František Kubů se zaměřil na vztah města Chebu k novému panovníkovi, zejména pak na otázku, jakou roli hrálo Chebsko v životě a vládě Jiřího z Poděbrad. Užší styky jsou datovány již k roku 1452 a Cheb se udržel na straně poděbradské až do roku 1470. Dobré vztahy připisuje autor zejména působení řady chebských měšťanů ve službách panovníka (Jošt z Einsiedelu, Paul Ruchusch, Otto ze Sparnecka ad.). „Stabilní a solidní“ kontakty dokládá autor rovněž dochovanými písemnostmi chebského městského archivu, které z let 1450–1469 obsahují 5 listin a 103 dopisů věnovaných věcnému řešení běžných záležitostí.

Následující oddíl *Chebské setkání panovníků jako logistická výzva a dvorní slavnost* obsahuje pouze dva příspěvky, které však zajímavým způsobem přistupují k symbolické rovině setkání a následné podzimní svatby. Uwe Schirmer se zaměřuje zejména na popis průběhu sňatku s důrazem na detaily symbolických rolí aktérů (král, knížata, dvory, města) během jednotlivých částí slavnostního aktu (výjezd do města, hostina, turnaj). Pro srovnání doplňuje autor k chebské ceremonii paralely z dalších knížecích svateb 15. století (1446, 1496, 1500). Vhodný pendant k Schirmerovu textu vytváří článek Hany Knetlové, jež se detailně zabývá vlastními přípravami města Chebu na obě královské návštěvy z pohledu městských výdajů.

Dvě případové studie odkazující na následný vývoj jsou zařazeny do oddílu *Po Chebu 1459: následky a vývoj*. Sven Rabeler se věnuje duchovním postojům nové saské vévodkyně, dcery Jiříka Zdeny. Na základě studia dopisů adresovaných jejímu synovi Jiřímu Saskému autor shledává, že Zdenina zbožnost byla zaměřena na praktický život. Zda se však v tomto případě mohlo jednat o přenos vlivů českého utrakvismu, je dle autora nejsporné. Exkurz do fáze raně novověkých česko-saských vztahů předložil Christian Winter, jenž přiblížil dohody mezi vévodou Mořicem a králem Ferdinandem I. Studie obsahuje i ediční přílohu s návrhem a finálním zněním dědičného vyrovnání z let 1544/1546. Toto ujednání sice nedosahuje významu událostí roku 1459, představuje však zajímavou paralelu.

Závěrečné čtyři příspěvky jsou zaměřeny na téma *Kulturní transfer a kulturní krajina mezi Saskem a Čechami*. V případě tohoto bloku se nedá hovořit o pevné tematické souvislosti s událostmi roku 1459, jde spíše o doklad sepětí obou regionů Českého království a Saska, které bylo zmiňovanými diplomatickými událostmi ovlivněno, nikoliv však vytvořeno. Petr Hlaváček se na příkladu přijetí původně jihoněmeckého kultu sv. Čtrnácti pomocníků v Kadani zamýšlí nad pohnutkami, které vedly rod Vizthumů k založení kaple s patrocinium typickým pro jinou kulturní oblast. Poslední tři příspěvky sborníku pojednávají o obecných kulturních souvislostech na příkladech tří témat z oblasti architektury, sochařství a malířství (Matthias Donath, *Stavby bez hranic. Přenos architektury mezi Saskem a Čechami v 15. a 16. století*; Michaela Ottová, *Na počátku tradice. K organizaci sochařských dílen v poslední třetině 15. století v Chebu*; Magdalena Hamsíková, *Lucas Cranach st. a jeho význam pro malířství 16. století v Čechách*).

Ačkoli publikace není monografickým zpracováním politicky a kulturně významných událostí spojených s jednáními v Chebu roku 1459, dosahuje výběrem a kvalitou příspěvků úctyhodného tematického pokrytí různých aspektů památného roku, za jehož důstojné připomenutí náleží organizátorům setkání zasloužené uznání. Celkové pozitivní vyznění práce mírně umenšuje pouze slabší zastoupení příspěvků českých badatelů. Přesto je sborník nezbytnou pomůckou pro další studium česko-saských vztahů od poloviny 15. století až do poloviny století následujícího.

MICHAL NOVOTNÝ

Richárd HORVÁTH, *Itineraria regis Matthiae Corvini et reginae Beatricis de Aragonia (1458–[1476]–1490)*, História, MTA Történettudományi Intézet, Budapest 2011

181 s., ISBN 978-963-9627-390

Zpracování panovníckých itinerářů, na jejichž význam upozorňuje z českých historiků soustavně Ivan Hlaváček, patří v maďarské historiografii k tradičním tématům. Lze upozornit na Pála Engela, jenž mezi jinými zpracoval itineráře Karla Roberta, Zikmunda Lucemburského či Jana Hunyadiho, ze současných maďarských historiků pak Norberta C. Tótha, který zikmundovský itinerář dokončil, nebo Richárda Horvátha. Ten je i autorem anotované práce, jež předkládá